

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

Л.П. Вашків, Н.Я. Кордуба, О.П. Онишків, З.М. Онишків

УКРАЇНСЬКА МОВА

Конспекти уроків

3 клас

*До підручника М.С. Вашуленка, О.І. Мельничайко,
Н.А. Васильківської*

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 371.32:811.161.2

ББК 74.268.1Укр

В 23

Серію “Бібліотека вчителя” засновано в 2007 році

Вашків Л.П.

В 23 Українська мова. Конспекти уроків : 3 кл. : до підр. М.С. Вашуленка, О.І. Мельничайко, Н.А. Васильківської / Л.П. Вашків, Н.Я. Кордуба, О.П. Онишків, З.М. Онишків. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2017. — 264 с. — (Бібліотека вчителя).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)

ISBN 978-966-10-5057-9

У посібнику подано розгорнуті конспекти уроків з української мови, зміст яких відповідає оновленій навчальній програмі Міністерства освіти і науки України, Державному стандарту початкової загальної освіти та підручнику «Українська мова. 3 клас» (авт. М.С. Вашуленко, О.І. Мельничайко, Н.А. Васильківська).

Запропоновано зразки бесід під час вивчення нового матеріалу, опорні схеми, таблиці, малюнки; різні види роботи над мовним матеріалом, правилами; каліграфічні хвилинки, творчі завдання, різноманітний цікавий та ігровий матеріал.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 371.32:811.161.2

ББК 74.268.1Укр

Охороняється законом про авторське право. Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.

Навчальне видання

ВАШКІВ Леся Петрівна, КОРДУБА Наталя Ярославівна
ОНИШКІВ Ольга Петрівна, ОНИШКІВ Зіновій Михайлович

УКРАЇНСЬКА МОВА

Конспекти уроків

3 клас

До підручника М.С. Вашуленка, О.І. Мельничайко, Н.А. Васильківської

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Любов Левчук*

Обкладинка *Світлани Радчук*

Комп'ютерна верстка *Галини Телев'як*

Технічний редактор *Неля Домарецька*

Підписано до друку 12.05.2017. Формат 60×84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 30,69. Умовн. фарбо-відб. 30,69.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга — Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-1765-7 (серія)

ISBN 978-966-10-5057-9

© Навчальна книга — Богдан, 2017

ОРІЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
І семестр			
Мова і мовлення			
1.	Мова — найважливіший засіб спілкування. (Вправи 1-9)	7	
2.	Культура усного і писемного мовлення. (Вправи 10-19)	10	
3.	Культура спілкування. Слова ввічливості. Навчальний діалог. (Вправи 20-23)	13	
Текст			
4.	Розвиток уявлень про текст. Заголовок. Навчальний діалог. (Вправи 24-28)	16	
5.	Типи текстів. Визначення теми і мети (головної думки) висловлювань у текстах-розповідях і текстах-міркуваннях. Добір заголовків до текстів. Навчальний діалог. (Вправи 29-35)	20	
6.	Зв'язок між реченнями в тексті. Спостереження за різними засобами зв'язку. Частини тексту. (Вправи 36-40)	24	
7.	Спостереження за різними засобами зв'язку між частинами тексту. Складання усної розповіді за серією малюнків. (Вправи 41-46)	27	
8.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	29	
9.	Визначення теми і мети висловлювання у текстах-міркуваннях. Добір заголовків до текстів. Навчальний діалог. (Вправи 47-52)	30	
10.	Спостереження за ознаками художніх, науково-популярних та ділових текстів. Складання тексту оголошення. (Вправи 53-56)	33	
11.	Особливості будови тексту-опису та зміст його складових частин — зачину, основної частини і кінцівки. (Вправи 57-59)	36	
12.	Абзац. Спостереження за роллю абзаців у тексті. Поділ тексту на абзаци за поданим планом. Перевірна робота. Діалог. (Вправи 60-64)	39	
13.	Повторення вивченого про текст. (Вправи 65-67)	43	
14.	Особливості текстів-листів. Складання колективних та індивідуальних листів, письмових запрошень і привітань. (Вправи 68-74)	45	
15.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	48	
16.	Контрольна робота. Диктант.	49	
Речення			
17.	Аналіз контрольної роботи. Повторення і узагальнення знань про основні ознаки речення. (Вправи 75-79)	50	
18.	Види речень за метою висловлювання. Окличні речення. Спостереження за інтонацією та розділовими знаками. (Вправи 80-84)	53	
19.	Вироблення умінь інтонувати речення, різні за метою висловлювання. Неокличні та окличні речення. (Вправи 85-87)	56	
20.	Звертання та розділові знаки в спонукальних реченнях. (Вправи 88-92)	58	
21.	Члени речення. Головні і другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні. (Вправи 93-97)	60	
22.	Закріплення поняття про головні і другорядні члени. Зв'язок слів у реченні. Складання речень за схемами. (Вправи 98-102)	63	
23.	Узагальнення знань за розділом. (Вправи 103-107)	66	
24.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	67	
25.	Самостійна робота. Підсумок за темою «Мова і мовлення. Текст. Речення».	68	
Слово. Значення слова			
26.	Аналіз самостійної роботи. Слова з прямим і переносним значенням. (Вправи 108-111)	71	
27.	Слова, які мають кілька значень. (Вправи 112-115)	75	
28.	Слова, які звучать і пишуться однаково, але мають різні значення (омоніми). (Вправи 116-120)	77	

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
29.	Слова, близькі за значенням (синоніми). (Вправи 121-125)	79	
30.	Робота над синонімами. Практичне ознайомлення з фразеологізмами, пояснення їх шляхом добору синонімів. Навчальний переказ. (Вправи 126-128)	82	
31.	Слова, протилежні за значенням (антоніми). Узагальнення знань за розділом. (Вправи 129-134)	86	
32.	Розвиток зв'язного мовлення.	88	
Будова слова			
33.	Закінчення слова, його роль у реченні. (Вправи 135-140)	89	
34.	Основа слова. (Вправи 141-146)	92	
35.	Загальні уявлення про частини слова. (Вправи 147-151)	95	
36.	Спільнокореневі слова. Корінь слова. (Вправи 152-155)	99	
37.	Вправи на розрізнення синонімів, спільнокореневих слів та форм того самого слова. (Вправи 156-159)	102	
38.	Розрізнення слів з омонімічними коренями. Навчальний переказ. (Вправи 160-163)	105	
39.	Чергування голосних звуків [о, е] → [і] в коренях слів. (Вправи 164-168)	107	
40.	Розвиток зв'язного мовлення.	109	
41.	Чергування приголосних звуків [г, к, х] → [з', ц', с'] → [ж, ч, ш] у коренях слів. (Вправи 169-173)	110	
42.	Спостереження за вимовою слів із ненаголошеними [е], [и] в коренях. Правило написання слів із цими звуками. (Вправи 174-178)	112	
43.	Перевірка правильності написання слів з ненаголошеними голосними [е], [и] шляхом словозміни та добору спільнокореневих слів. (Вправи 179-183)	115	
44.	Вимова і правопис слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом. Робота з орфографічним словником. (Вправи 184-189)	118	
45.	Спостереження за літературною вимовою парних дзвінких і глухих приголосних звуків. (Вправи 190-193)	121	
46.	Засвоєння правила вимови дзвінких приголосних звуків у кінці слів і складів з наступним глухим звуком. (Вправи 194-197)	124	
47.	Перевірні роботи. Письмовий переказ.	126	
48.	Аналіз перевірної роботи. Вправи на закріплення вимови і правопису слів із дзвінкими і глухими приголосними звуками. Приклади перевірки правопису слів типу: <i>боротьба, нігіт</i> . (Вправи 198-204)	127	
49.	Розвиток зв'язного мовлення.	129	
50.	Явища заміни у коренях слів дзвінких звуків глухими і навпаки. Складання казки за серією малюнків. (Вправи 205-209)	130	
51.	Ознайомлення з префіксом як значущою частиною слів. (Вправи 210-214)	132	
52.	Префікси і прийменники. Розрізнення значень і написання однозвучних префіксів і прийменників. (Вправи 215-219)	135	
53.	Правопис префіксів <i>роз-</i> , <i>без-</i> . (Вправи 220-224)	138	
54.	Вимова і правопис слів з префіксами <i>з-</i> , <i>с-</i> . Перевірні роботи. Списування. (Вправи 225-228)	141	
55.	Закріплення правила про вимову і правопис слів з префіксами <i>з-</i> , <i>с-</i> . (Вправи 229-232)	144	
56.	Розвиток зв'язного мовлення.	145	
57.	Апостроф після префіксів. (Вправи 233-236)	146	
58.	Закріплення правила вживання апострофа після префіксів. (Вправи 237-240)	149	
59.	Суфікс. Ознайомлення із суфіксом як значущою частиною основи слова. (Вправи 241-245)	151	
60.	Творення слів з найуживанішими суфіксами. (Вправи 246-250)	154	

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
61.	Закріплення поняття про суфікс та його словотворчу роль. Послідовність усного і письмового розбору слів за будовою. (Вправи 251-255)	156	
62.	Перевірка знань з мови. Слово. Значення слова. Будова слова.	157	
63.	Аналіз перевірної роботи. Узагальнення знань за розділом. (Вправи 256-258)	160	
64.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	161	
II семестр			
Частини мови. Загальні поняття			
65.	Загальне поняття про частини мови: іменник, прикметник, дієслово, прийменник. Зіставлення іменників, прикметників, дієслів за їх значенням, питаннями, роллю в реченні. (Вправи 259-262)	162	
66.	Логічні вправи на розрізнення слів за родовими і видовими ознаками та смисловими групами в межах кожної частини мови. (Вправи 263-266)	164	
67.	Добір спільнокорених слів, які належать до різних частин мови. Розрізнення їх за запитаннями, значенням, роллю в реченні та за зв'язком з іншими словами. (Вправи 267-275)	166	
Іменник			
68.	Загальне поняття про іменник (питання, значення, роль та зв'язок з іншими словами у реченні). Іменники — назви істот та неістот. (Вправи 276-279)	169	
69.	Закріплення умінь визначати іменники — назви істот та неістот, їх роль у реченні. (Вправи 280-283)	171	
70.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	173	
71.	Власні і загальні іменники. Велика буква у власних іменниках. (Вправи 284-293)	174	
72.	Поняття предметності на прикладах іменників, утворених від прикметників. Вправи на творення іменників від прикметників. (Вправи 294-297)	177	
73.	Поняття предметності на прикладі іменників, що означають дію. Практичні вправляння у творенні іменників від дієслів за зразком. (Вправи 298-303)	179	
74.	Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. (Вправи 304-307)	181	
75.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	183	
76.	Вправи на визначення роду іменників. Спостереження за родовими закінченнями іменників. (Вправи 308-312)	183	
77.	Змінювання іменників за числами (однина і множина). Спостереження за іменниками, які вживаються тільки в однині або множині. (Вправи 313-321)	186	
78.	Змінювання іменників за відмінками. (Вправи 322-325)	190	
79.	Контрольна робота. Диктант.	193	
80.	Аналіз контрольної роботи. Прийменники і закінчення як засоби вираження зв'язку між словами в реченні. Роль іменників у реченні. Аналіз іменника як частини мови. (Вправи 326-330)	194	
81.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	196	
Прикметник			
82.	Загальне поняття про прикметник (питання, значення, роль у реченні). Значення прикметників у мовленні. (Вправи 331-335)	197	
83.	Зв'язок прикметників з іменниками. Вправи на встановлення зв'язку прикметників з іменниками. (Вправи 336-345)	200	
84.	Змінювання прикметників за часами у сполученні з іменниками. (Вправи 346-350)	203	
85.	Узгодження прикметників з іменниками у різних формах. (Вправи 351-355)	206	
86.	Змінювання прикметників за родами. Родові закінчення прикметників. (Вправи 356-359)	208	
87.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	209	

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
88.	Вправи на визначення роду і числа прикметників за іменниками. Прикметники-антоніми, прикметники-синоніми. (Вправи 360-364)	210	
89.	Повний аналіз прикметника як частини мови. (Вправи 365-368)	213	
90.	Спостереження за вживанням прикметників у прямому і переносному значеннях. (Вправи 369-373)	215	
91.	Спостереження за роллю прикметників у загадках. Вправи на засвоєння різних форм прикметників у сполученні з іменниками. (Вправи 374-383)	218	
92.	Перевірка знань з мови. Іменник. Прикметник.	221	
93.	Аналіз перевірної роботи. Узагальнення й закріплення знань про прикметник. (Вправи 384-387)	223	
94.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	224	
Дієслово			
95.	Загальне поняття про дієслово. Зв'язок дієслова з іменником у реченні. (Вправи 388-391)	225	
96.	Спостереження за роллю дієслів у реченнях. Вправи на встановлення зв'язку дієслів з іменниками у тексті. (Вправи 392-394)	228	
97-98.	Спостереження за роллю дієслів у реченнях і текстах. (Вправи 395-398)	230	
99.	Дієслова-синоніми. (Вправи 399-403)	232	
100.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	233	
101.	Дієслова-антоніми. (Вправи 404-407)	234	
102.	Спостереження за вживанням дієслів у прямому і переносному значенні. (Вправи 408-412)	236	
103.	Контрольна робота. Списування. Закріплення знань і вмінь, пов'язаних з лексико-логічним значенням дієслів. (Вправи 413-417)	238	
104.	Аналіз контрольної роботи. Змінювання дієслів за часами. (Вправи 418-422)	240	
105.	Вправи на розрізнення часових форм дієслів. (Вправи 423-426)	243	
106.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	245	
107.	Контрольна робота. Диктант.	246	
108.	Аналіз контрольної роботи. Спостереження за вживанням дієслів, що означають завершену і незавершену дію. (Вправи 427-431)	247	
109.	Розрізнення дієслів, що означають завершену і незавершену дію. (Вправи 432-436)	249	
110.	Закріплення знань про часові форми дієслова. (Вправи 437-440)	251	
111.	Написання <i>не</i> з дієсловами. Розбір дієслова як частини мови. (Вправи 441-445)	253	
112.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	254	
113.	Перевірка знань з мови. Дієслово.	255	
114.	Аналіз перевірної роботи. Узагальнення знань і вмінь з теми «Дієслово». (Вправи 446-449)	256	
Повторення вивченого за рік			
115.	Повторення вивченого за рік. Текст. Речення. Значення слова. Звуки і букви. (Вправи 450-456)	258	
116.	Повторення матеріалу з розділу «Будова слова», «Частини мови». (Вправи 457-469)	260	
117.	<i>Розвиток зв'язного мовлення.</i>	260	
118.	Узагальнення знань і вмінь з вивченого матеріалу.	260	

УРОК 1

Дата _____

Клас _____

Тема. Мова — найважливіший засіб спілкування. (Вправи 1-9)

Мета. Ознайомити учнів з новим підручником «Українська мова»; розширювати уявлення про мову як засіб людського спілкування; ознайомити з поняттям «державна мова», розкрити практичне значення алфавіту для укладання словників; розвивати усне мовлення, вміння розташовувати слова в алфавітному порядку; збагачувати словниковий запас учнів; виховувати почуття любові до рідної мови.

Обладнання. Словники української мови; таблиця з українським алфавітом, картки зі словами, записи на дошці.

Хід уроку

I. Організація класу.

Продзвенів уже дзвінок —
починається урок.
Будемо старанно працювати,
щоб мову рідну гарно знати!

II. Ознайомлення з підручником «Українська мова. 3 клас».

1. Презентація підручника.

Перед вами — новий підручник, який допоможе нам у вивченні рідної мови.
— Як він називається? Хто його автори?
— Розгляньте малюнок на обкладинці. Назвіть предмети, зображені на ньому.
— Подумайте і скажіть, що спільного між тим, що ми бачимо на малюнку, і рідною мовою.

— Зверніть увагу на умовні позначення, вміщені на початку книги. Чи все вам зрозуміло? Прочитайте, що вони означають.

— Подивіться, як у підручнику виділено правила та словникові слова.

2. Бесіда за змістом Державного Гімну України.

— Кожен з нас має гордитися своєю Батьківщиною, берегти рідну мову, бо «Мова — душа кожної національності, її найцінніший скарб» (Огієнко Іван).

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Повідомлення теми та мети уроку.

— Кожен старається свій скарб берегти і примножувати. Працюючи над вивченням теми «Мова і мовлення», ми поповнимо свою мовну скарбничку новими знаннями і вміннями. Людство в усі часи намагалося і намагається розкрити таємниці мови, її роль не тільки як засобу спілкування, а й як формування і вираження думки, як основу духовності народу. Тому рідну мову треба не тільки любити, а вивчати, берегти і добре знати.

2. Робота в групах (вправа 1).

Кожна група готує відповідь на одне запитання.

3. Висновок.

— Мова — найважливіший засіб обміну думками між людьми, пізнання світу та передачі досвіду від покоління до покоління. Без мови неможливе існування народу. Ми повинні вчитися говорити грамотно і красиво, висловлювати свої думки точно і виразно. Наше мовлення має бути доречним і багатим.

4. Словникова робота.

— Прочитайте слова і словосполучення. Усно складіть з ними речення на вибір.

Спілкуватися, розмовляти, бесідувати, обговорювати, говорити одне з одним, обмінюватися думками.

5. Обмін думками. Спостереження над творенням слів (вправа 2).

— Що означають слова *шовкопряд, водолаз, криголам, трикутник, самокат, паровоз, соломорізка*?

— Чому кажуть *дзенькати, грюкати, кукурікати, булькати*?

— Наведіть приклади слів, подібних до тих, що виділені в другому абзаці тексту. Скористайтеся малюнками на с. 6.

Додатковий матеріал до уроку

IV. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.

1. Каліграфічна хвилинка.

Мм мм ммм мо ов ва мова

— Утворіть словосполучення зі словом *мова*.

2. Робота над прислів'ями, записаними на дошці.

Птицю пізнати по пір'ю, • • *зложиться мова.*

Хто мови своєї цурається, • • *а людину по мові.*

Слово до слова — • • *хай сам себе стидається.*

— Складіть частини прислів'їв. Як ви розумієте зміст кожного з них?

— Запишіть прислів'я, яке сподобалося вам найбільше.

3. Робота над віршем (вправа 3).

а) Бесіда за прочитаним.

— Як усе те, що нас оточує, допомагає вивчити рідну мову?

— Що цікавого вам доводилося спостерігати в природі?

б) Словникова робота.

— Поясніть значення слова *дбанок*.

— Яке слово у вірші допомагає вам зрозуміти його значення?

— Де можна знайти пояснення невідомого слова?

в) Списування вірша.

— Спишіть вірш, підкресліть слова, які вказують на те, що допомагає вивчати рідну мову.

Фізкультхвилинка.

Вікна в класі відчинили,
і повітря запросили
до нашої кімнати
у гості завітати.
Всі руки підіймаймо
та глибоко вдихаймо.
Раз, два, три, чотири, п'ять —
легені будем тренувать.
Ми крокуєм, присідаєм,
легко бігаєм, стрибаєм.
Втомо, геть іди від нас!
Бо чека важливий час.
Вище руки підіймаєм
і спокійно опускаєм.
Плеснемо ще кілька раз.
За роботу! Все гаразд!

4. Обговорення в парах (вправа 4).

— Прочитайте текст.

— На основі прочитаного тексту і раніше засвоєних знань розкажіть партнеру, що таке рідна мова.

— Спробуйте пояснити значення слів *споконвічний*, *предки*.

5. Розвиток мовлення (вправа 5).

Бесіда за змістом вправи.

— Прочитайте і розкажіть, якою має бути державна мова.

6. Проблемне завдання.

(На магнітній дошці картки зі словами.)

— Переставте за алфавітом картки зі словами:

ведмідь, диван, скарб, місяць, вересень, тінь, дитина, дерево, середа.

— З якою проблемою ви зіткнулися?

— Хто зумів її розв'язати?

— Яким чином вирішено проблему?

7. Ознайомлення зі словниками української мови (вправа 6).

а) Опрацювання тексту на с. 4.

— Що сказав про словники Максим Рильський? Прочитайте.

— Знайдіть у тексті визначення поняття *словник*, зачитайте.

— Які правила треба знати, щоб знайти слово у словнику?

— Якими словниками нам треба користуватися, щоб збагатити свою мову?

б) Робота з орфографічними словниками. Складання пам'ятки роботи зі словником.

— Для того, щоб вправно працювати зі словниками, треба знати одну таємницю. Ви можете розкрити її, прочитавши правило на с. 8.

в) Гра на увагу (вправа 7).

— Пригадайте назви букв та послідовність їх розташування в абетці (1 варіант читає букви, що позначають приголосні звуки, а 2 варіант — букви, що позначають голосні звуки).

г) Засвоєння правил роботи зі словником.

— Відшукайте у словнику подані на дошці слова і поставте наголос.

Предмет, черговий, запитання, одинадцять, листопад, очерет, алфавіт.

г) Самостійна робота (вправа 8).

— Запишіть в абетковій послідовності назви міст. У словах на ту саму букву беріть до уваги другу букву.

— Дopiшіть назву нашого міста.

V. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Вправи для самостійної роботи. (Робочий зошит з укр. мови. 3 клас, с.3.)

а) Складіть і запишіть прислів'я про мову.

Цурається, мови, хто, своєї, хай, стидається, сам, себе.

б) Запишіть в абетковій послідовності назви рослин.

Тополя, верба, чорнобривці, мальви, калина, соняшник, дуб, барвінок, любисток, мак, волошка, фіалка, конвалія, троянда.

VI. Підсумок уроку.

— Що нового ви дізналися сьогодні на уроці?

— Що найбільше запам'яталося?

— Що є найважливішим засобом спілкування?

— Чому потрібно користуватися словниками?

— Які словники допоможуть вибрати слово для кращого вираження думки?

VII. Повідомлення домашнього завдання з попереднім інструктажем.

С. 8 — повторити алфавіт, с. 9, вправа 9.

Дата _____
Клас _____

УРОК 2

Додатковий
матеріал до уроку

Тема. Культура усного і писемного мовлення. (*Вправи 10-19*)

Мета. Ознайомити учнів з особливостями усного і писемного мовлення, вимогами до нього; збагачувати словниковий запас учнів; розвивати зв'язне мовлення; виховувати культуру усного мовлення.

Обладнання. Схема-опора, прислів'я, таблиця «Почуття».

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Що зветься Україною? Скажіть рядками вірша.

Кілька учнів читають вірш напам'ять.

2. Вправа «Квітка».

На пелюстках квітки записані питання. Учні передають квітку, відривають пелюстку і дають відповідь на запитання. На дошці поступово з'являються літери.

— Розкажіть напам'ять алфавіт. (*М*)

— Назвіть букви, що позначають голосні звуки. (*О*)

— Яка буква не позначає звука? (*В*)

— Чому без мови неможливе існування народу? (*Л*)

— Яке прислів'я запам'ятали з минулого уроку? (*Е*)

— Що таке словники? (*Н*)

— Які правила треба знати, щоб знайти слово у словнику? (*Н*)

— Для чого нам потрібна мова? (*Для спілкування*) (*Я*)

III. Повідомлення теми і завдань уроку. Вивчення нового матеріалу.

1. Рубрика «Слово про слово».

Мовлення — спілкування людей між собою за допомогою мови.

Мовлення — низка слів, що виражають думки. Говорити, або вести мовлення, означає повідомляти іншим людям свої думки.

2. Проблемна ситуація.

— Як люди передають думки одне одному?

— Сьогодні ми спробуємо дати відповідь на це запитання і дізнаємося, яким мовленням користуємось частіше.

3. Розповідь учителя з елементами бесіди.

— Ви вже знаєте, що звуки мови ми ... (*вимовляємо і чуємо*), а букви ... (*пишемо і читаємо*). Уявіть собі, що колись люди не вміли не тільки писати, але і розмовляти. Вони вигукували звуки, виражаючи тим самим свої почуття. Згодом людина змогла вказати на щось рукою, показати жестами, що чогось хоче. Так з'явилася перша мова — мова жестів, яка дозволила людині виразити свої емоції. Ми і сьогодні, висловлюючи свої думки, користуємось жестами і мімікою.

А потім сталося дивне відкриття людини — вона почала називати все, що її оточує, звуками і словами. Спочатку це були навіть і не слова, а вигуки.

(*На дошці вчитель вивішує малюнки півня, kota, коня, краплі дощу. Учні називають слова: ку-ку-ріку, і-го-го, няв-няв, гав-гав, кап-кап.*) Тоді з'явилися слова, що виражали спонукання до дії: *оу, ой, тпрууу, ей!*

Поступово, щоб відрізнити одні слова від інших, люди від простих звуків перейшли до вимови складів і односкладових слів, почали використовувати слова, що означають дію. Так мова стала для всіх людей важливим засобом спілкування.

Вибір слів у людей настільки великий, що для вираження однакових думок кожна людина може користуватися багатьма словами.

— Де ми можемо скористатися усним мовленням? (*Безпосереднє спілкування між особами; розповідь однієї людини; промова на зборах, по радіо чи телебаченню тощо.*)

4. Розгляд схеми (вправа 10, завдання 3).

- Яким ще мовленням користується людина, щоб передати свої думки?
- У чому різниця між усним і писемним мовленням?

5. Вправа-вибір (вправа 10).

— Прочитайте записи. Скажіть, яке мовлення (усне чи писемне) використане в цих ситуаціях.

— Наведіть приклади ситуацій, у яких варто скористатися усним (писемним) мовленням.

6. Колективне виконання (вправа 11).

— То що, крім мовленого слова, допомагає людям краще зрозуміти одне одного під час розмови?

— Розгляньте уважно малюнки і скажіть, як допомагають людям в усному мовленні міміка, жести, різна сила голосу, різна інтонація.

— Назвіть умовні знаки і сигнали, які можна було бачити і чути.

— Якими знаками ви повідомите про кінець уроку? про бажання спати? їсти? відпочити?

Фізкультхвилинка.

7. Робота з прислів'ям.

— Ознайомтеся з прислів'ям на с.10.

— Яке мовлення використали?

— Запишіть каліграфічно речення в зошити.

— Продовжіть і запишіть прислів'я.

• Умій сказати, умій і ... (змовчати).

• Що знаєш і вмієш, те за плечима не ... (носити).

— Поясніть зміст кожного прислів'я.

— Якими знаками ви позначили звуки мовлення на письмі? (Буквами)

— Які ще умовні знаки вам відомі?

8. Вправа-фантазія (вправа 12).

— Розгляньте жартівливі малюнки і впізнайте відомі розділові знаки.

— Придумайте свій малюнок-жарт, використовуючи різні розділові знаки.

Висновок. Люди часто стикаються з різноманітними умовними знаками або сигналами, які нерідко замінюють багатослівні повідомлення або застереження.

IV. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Розвиток мовлення (вправа 13).

а) Бесіда за змістом прочитаного.

— Прочитайте текст. Який заголовок можна дібрати до нього?

— Що таке культура мовлення?

— Як ви розумієте вислів «Слова — це немов би одяг твоїх думок»?

— Що потрібно для того, аби гарно говорити?

б) Ознайомлення з теоретичним матеріалом (с. 12).

— Які вимоги до усного мовлення?

— Хто добре володіє усним мовленням, тому потрібно ...

— Що не можна робити під час розмови?

в) Висновок. (Учні висловлюють свої думки.)

2. Творча вправа (вправа 14).

— Перекажіть уривок із кінофільму або мультфільму, який вам найбільше сподобався.

Візьміть до уваги рекомендації пам'ятки щодо усного мовлення (с. 12).

3. Робота в групах (вправа 17).

а) Робота зі словником.

— Прочитайте і перевірте за словником, чи правильно ви наголошуєте слова.

б) Виконання письмового завдання вправи 18.

— Розподіліть слова між групами (I, II, III) і спишіть в абетковій послідовності. Позначте наголос.

в) Робота в парах.

— Оцініть роботу одне одного. Наскільки каліграфічно, грамотно, охайно ви виконали письмову роботу? Повідомте про це знаком, символом чи жестом.

4. Поточний бліц-контроль знань. (Картка № 5)

5. Вправи для самостійної роботи. (Робочий зошит з укр. мови. 3 клас, с. 4.)

1) Продовжте речення.

Усне мовлення має бути правильним, ...

Володіти культурою писемного мовлення — означає правильно, ...

2) З'єднайте частини речень.

Бабуся пише лист — • • варто скористатись усним

Подруги говорять по телефону — • мовленням

Учень запитує вчителя — • • варто скористатись писемним

Хлопчик читає книжку — • мовленням

V. Підсумок уроку.

1. «Попрацюймо разом» (вправа 15).

— Прочитайте. Визначте, коли треба говорити (співати) голосно, тихо, звичайно.

— Визначте, у якому темпі (повільно, швидко, звичайно) треба говорити в таких ситуаціях: відповідаючи на уроці; промовляючи скоромовку; диктуючи комусь текст.

2. Вправа-гра «Випадок з мого життя» (вправа 14).

— Розкажіть випадок зі свого життя так, щоб було зрозуміло, весело вам було чи сумно.

3. Гра «Скажи відверто».

— Чи вмієте ви спілкуватися з іншими людьми?

— Чи завжди правильно оцінюєте свої вчинки?

— Чи використовуєте у своєму мовленні слова ввічливості?

— Чи кожен може оволодіти культурою мовлення?

VI. Повідомлення домашнього завдання з попереднім інструктажем.

С. 13, впр. 19 — пригадати українську народну казку «Дідова дочка і бабина дочка». Дати усно відповіді на запитання.

УРОК 3

Дата _____

Клас _____

Тема. Культура спілкування. Слова ввічливості. Навчальний діалог. (Вправи 20-23)

Мета. Формувати в учнів уявлення про основні правила культури спілкування, культуру мовлення; розвивати навички мовного етикету; розвивати зв'язне мовлення, вміння вести діалог.

Обладнання. Завдання для роботи в групах, картки з малюнками, завдання для вправи «Карусель».

Додатковий матеріал до уроку

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Актуалізація опорних знань учнів.

1. Перевірка домашнього завдання. Завдання-гра «Казкова скринька».

У скриньці лежать малюнки із зображенням яблунки, кринички, собачки, печі. Діти витягують картки і дають відповіді на питання.

— Як поведилася дідова дочка, коли до неї зверталися з проханням яблунька, криничка, собачка, піч?

— Як відповідала бабина дочка?

— Що можна сказати про мовлення дівчинки?

— Яку пораду запропонуєте бабиній дочці, щоб її мовлення було культурним?

— Чого вчить нас ця казка?

2. Вправа «Мікрофон».

— З якими видами мовлення ми ознайомилися на минулому уроці?

— Що таке усне мовлення?

— Які вимоги існують до усного мовлення?

— Що таке писемне мовлення?

— Яким повинно бути писемне мовлення?

III. Повідомлення теми і завдань уроку.

Каліграфічна хвилинка.

— Каліграфічно запишіть букви та буквосполучення, звертаючи увагу на графіку з'єднань. Складіть словосполучення зі словом *культура*.

К к К К кк уль ур сп лк ан ння

Культура спілкування

1. «Мозковий штурм».

— Що таке культура?

— Коли ми говоримо «культурна людина»?

2. Слово вчителя.

— Сьогодні ми поговоримо про культуру спілкування, з'ясуємо, що це таке, і вдосконалюватимемо вміння вести діалог.

IV. Сприймання і усвідомлення учнями нового матеріалу.

«Ніщо не дістається нам так дешево і не цінується так дорого, як увічливість» (М. Сервантес).

— Які слова нам допомагають бути ввічливими? Пригадаймо, які слова ввічливості є в нашій мові.

1. Попрацюймо разом (за вправою 20).

Робота над словами ввічливості зі складання малюнків-піктограм.

- Назвіть слова вітання.
- Що ми говоримо, прощаючись?
- А коли висловлюємо наступні побажання?
Щасливої дороги! Щасливого повернення! У щасливу путь! Смачного!
- Коли і з ким можна так привітатися?
Привіт! Здрастуй! Здоров!
- Що ми кажемо, коли висловлюємо побажання?

2. Робота зі словниковими словами.

«Мовні приклади».

с + парта – рта + сито – то + бі = ? (*Спасибі.*)

дятел – тел + куля – ля + ю = ? (*Дякую.*)

- Запишіть ці слова, поставте наголос.
- Знайдіть місце в слові, де можна припуститися помилки.
- Складіть речення з цими словами.

Найкраще з утворених речень записують усі учні. Учителю допомагає записати речення, правильно розставляючи розділові знаки.

V. Осмислення, узагальнення і систематизація знань.

1. Списування (за вправою 21).

- Прочитайте текст. Зверніть увагу на слова ввічливості.
- Спишіть один абзац тексту (на вибір). Підкресліть слова ввічливості.
- Складіть і запишіть три речення з поданими звертаннями.

2. «До твого словничка».

— У мовленні ми часто звертаємось одне до одного. Як називаються слова, якими ми до когось звертаємось?

- Чи є серед них ввічливі звертання?
- Прочитайте звертання на с. 14.
- Складіть речення з ними (усно у групах за варіантами).
- Поясніть знаки, якими виділяються слова-звертання на письмі.

3. Вправа-фантазія (за вправою 22).

- Прочитайте, поміркуйте. Дайте відповідь на запитання.
- Які малюнки на тему ввічливості можна було б намалювати?
- Які слова ввічливості можна використати в таких ситуаціях?

Фізкультхвилинка.

4. Слово про слово.

Діалог — розмова між двома або більше особами.

5. Хвилинка спілкування.

— Складіть і розіграйте діалог за поданою ситуацією. Пам'ятайте про культуру мовлення і спілкування.

Ситуація: У тебе зупинився годинник. Ти хочеш дізнатися, котра година в когось з перехожих.

6. Робота в групах за віршем Л. Лужецької «Чарівні слова».

Як ідеш між люди —
широ посміхнись,
на слова хороші,
друже, не скупись.

Добрий день чи вечір —
золоті слова.
Знає їх малеча,
мовить їх щодня.

Привітайсь гарненько,
голову схили,
як навчила ненька,
чемно говори.

Дякую. Спасибі.
Всюди і завжди
ці слова предивні
промовляєм ми.

Доброго вам ранку,
любі земляки!
Щастя вам, достатку,
Господи, пошли!

Легше в світі жити
з ними на устах.
Перлів не злічити,
що є в цих словах!

Завдання для роботи в групах

Група №1. Знайдіть у вірші і запишіть слова ввічливості. Допишіть свої приклади таких слів.

Група №2. Сформулюйте правила ввічливого спілкування, спираючись на рядки вірша.

Група №3. Як автор називає ввічливі слова? Знайдіть у тексті і поясніть свою думку.

7. Тренувальний майданчик — «Діалог».

а) Зразок діалогу.

РОЗМОВА МІЖ ДЕРЕВАМИ

Якось каштан запитав у деревця-новачка:

1. Хто ти?
2. Деревце.
3. Звісно, що деревце. Але яке саме? — зашелестів листочками каштан.
4. Не знаю...
5. А хто твій тато?
6. Жолудь! — відповіло деревце.
7. Хм... жолудь — це насінина... А дідусь твій хто?
8. Не знаю...
9. А звідки ти?
10. Хтозна...

Отак і досі не знає те деревце, звідки воно і як насправді називається.

б) Типи ситуацій для діалогів

— Вживаючи слова ввічливості, складіть діалог і розіграйте перед класом.

Ситуація 1

У класі з'явилася нова учениця. Ти на перерві підійшов до неї. Як ви познайомитесь і про що будете розмовляти?

Ситуація 2

Ти шукаєш другові подарунок до Дня народження і зайшов до магазину «Подарунки». Яка розмова відбудеться між тобою і продавцем?

8. Поточний бліц-контроль знань. (Картка №6.)

9. Вправи для самостійної роботи. (Робочий зошит з укр. мови. 3 клас, с. 5.)

1) Із слів лівої і правої колонок утворіть і запишіть ввічливі звертання.

пані	матусю
люба	Оксано Петрівно
дорога	бабусю
шановна	Маріє

2) Як запитати у продавця, скільки коштує книжка? Запишіть.

3) Творче завдання.

VI. Підсумок уроку.

1. Вправа «Карусель». Запитання і завдання для повторення (с. 15).

Учні утворюють два кола. Внутрішнє — учні мають картки із запитаннями з теми «Мова і мовлення». Зовнішнє — картки-відповіді. Таким чином, зовнішнє коло рухається за сигналом учителя, учні відповідають на запитання.

2. Пам'ятка ввічливої людини.

Пам'ятай, дитино, чарівні слова,
бо без них людина — без дощу трава,
квіточка без сонця,
тіло без душі,
хатка без віконця
на своїй землі.

Леся Лужецька

VII. Повідомлення домашнього завдання з попереднім інструктажем.

С.15, впр. 23, с. 15 — запитання і завдання для повторення.